

Co je to kapitalismus

Obsah

- (Neo)liberální přístup
- Marxistický přístup
- Centristický přístup

(Neo)Liberální přístup

- „**investování** peněz s **cílem vydělat** víc peněz“ (Fulcher)
- „Sada ekonomických a právních **institucí**, které dělají z výroby pro **zisk základní princip** ekonomických organizací.“ (Oxford dictionary of world politics)

(Neo)Liberální přístup

- Soukromé **vlastnictví** výrobních prostředků (např. Půda, stroje...)
- Právní regulace, která opravňuje majitele těchto prostředků **přivlastňovat si zisk**, který produkují
- Systém kontraktů, které slouží realizaci prodeje a nákupu, zvláště **právo najímat zaměstnance**
- Právi vlastníků **používat zisk dle vlastní vůle** s jasně definovanými omezeními

(Neo)Liberální přístup

- Kapitalismus potřebuje trh, peníze, konkurenci, zisk a kontraktní právo
- Dva způsoby koordinace hospodářství: centrální plánování (socialismus), trhová ekonomika (kapitalismus) (Fuchs-Tuleja: Základy ekonomie)

(Neo)Liberální přístup (Fuchs-Tuleja 2003)

- „**Tržní hospodářství** je systém, ve kterém jsou vztahy mezi jednotlivými subjekty zprostředkovány trhem a kde **impulsy změn vycházejí od kupujících**. Rozhodování je založeno na **svobodné volbě** suverénního subjektu trhu. Tržní prostředí je **demokratický** a liberální systém.“ (s. 49)

Milton Friedman

Milton Friedman

- 1912-2006
- Chicagská škola ekonomie
- 1976 – Nobel za analýzu spotřeby, monetární historie a teorie a demonstraci komplexnosti stabilizační politiky
- Radil brutálnímu diktátorovi Chile Pinochetovi → mezinárodní kritika, ALE volný trh měl uvolnit režim

(Neo)Liberální přístup (Friedman: Capitalism and Freedom)

- Kapitalismus je svoboda
- Ekonomická svoboda je
 - 1. cíl sám o sobě
 - 2. prostředek k politické svobodě
- Narušení ekonomické a proto i politické svobody: devízová omezení, povinný důchodový systém, kvóty na tovary, povolení na výkon povolání
- Kapitalismus separuje politickou moc od ekonomické moci

(Neo)Liberální přístup (Friedman: Capitalism and Freedom)

- Trh jako **přímý** prvek svobody: dělba práce → vzájemná závislost: Q: Jak skombinovat vzájemnou závislost s individuální svobodou? Jak koordinovat? A1: Donucení, A2: Dobrovolná kooperace – svobodné soukromé podnikání v ekonomice založené na nýměně → kapitalismus soutěže
- „Jelikož domácnost má vždy možnost produkovat přímo pro sebe, nemusí vstupovat do vztahů výmeny, jestli z nich neprofituje“ (s. 20)

(Neo)Liberální přístup (Friedman: Capitalism and Freedom)

- Trh je jednoduše směna
- Existuje množství prodávajících a kupujících, který se navzájem chrání jeden před druhým (předpoklad neexistence monopolu)
- Svobodná ekonomika dává lidem to, co chtějí a ne to, co si nějaká skupina lidí myslí, že chtějí (jako v socialismu: předpoklad absence vlivu reklamy)

(Neo)Liberální přístup (Friedman: Capitalism and Freedom)

- Trh jako **nepřímý** komponent svobody:
- Decentralizovaný trh eliminuje ekonomickou moc jako zdroj politické moci
- Množství center ekonomické síly („hodně milionářů“) jsou protiváhou vlády a podporují různé myšlenky jako patroni
- „V kapitalistické společnosti stačí přesvědčit pár bohatých lidí pro získání peněz na rozběh jakékoliv myšlenky“ (oligarchie?)

Marxistický přístup

- „Kapitalismus je sada konfigurací, asambláží neboli svazků sociálních vztahů a procesů orientovaných kolem systematické reprodukce vztahu ke kapitálu, ale neredukovatelná – ať už logicky nebo historicky – pouze na tento vztah“ (Anievas – Nisancioglu, p. 9)
- **Neexistuje esence** nezávislá na jiných prvcích kapitalismu = intersekcionalismus.

Marxistický přístup

- Separace pracujících od majetku (výrobních prostředků) = proletarizace = farmáři, kteří pracují na svém poli (tedy vlastní výrobní prostředky) se stávají proletáři (námezdní zaměstnanci)
- Výrobní prostředky se koncentrují v několika rukou
- Proletáři jsou nuceni pracovat pro někoho jiného trhem - „ekonomickými prostředky“
ve feudalismu jsou nuceni násilím - „ne-ekonomickými prostředky“

Marxistický přístup

- „Jelikož domácnost má vždy možnost produkovat přímo pro sebe, nemusí vstupovat do vztahů výměny, jestli z nich neprofituje“ (Friedman, s. 20)
- V nekapitalistické společnosti může existovat námezdní práce, v kapitalismu je námezdní práce spojena s jeho zákony fungování – systémovými imperativy.

Marxistický přístup

- Kapitalisté musí prodat svoji produkci na trhu aby měli zisk
- Vztah kapitálu a práce (vykořisťování) znamená dolování nadhodnoty
- Nadhodnota=zisk
- Produkce je motivována ziskem, bez očekávání zisku nedojde k produkci

Marxistický přístup

- Soutěž mezi kapitalistami → trvalá akumulace, maximalizace zisku, ↑ produktivity práce – je vnucená kapitalistům bez ohledu na kapitalisty a jejich preference (pro sociální odpovědnost) – není to chamtivost, ale systémový imperativ

Marxistický přístup

- Tento imperativ vede k technologickému pokroku a trvalému růstu (příklad: Nokia) – snaha o přežití je základem potřeby akumulace prostřednictvím rozšířené reprodukce ___ -
↑ rozsah produkce → ↓ nákladů a ↑ zisků
- Tvorba tužeb
- Reprezentace ekonomického růstu v médiích

Marxistický přístup

- První kontradikce kapitalismu: ↑moci kapitálu → ↑zisků, ↓mezd → ↓poptávky, nadprodukce → krize

Zelený marxistický přístup

- Zelená kritika: Druhá kontradikce kapitalismu (absolutní obecný zákon o degradaci ŽP v kapitalismu)
- Produkce závisí od surovin zdarma – příroda je drancována a skutečné náklady jsou externalizovány do ní (t.j. znečišťovatel neplatí za znečišťování např. vzduchu, nikdo neplatí za klimatickou změnu)
- Podhodnocena příroda → vyčerpání zdrojů

Zelený marxistický přístup

- Kapitalismus skolabuje (nebo bude ohrožena akumulace kapitálu) protože:
 - 1. ŽP bude zničeno (klimatická krize), nebo
 - 2. ↑Nákladů na výrobu kvůli ↑cen mizejících surovin nebo ↑potřeby vývoje jejich náhrad, nebo
 - 3. Stát požaduje příliš mnoho peněz, aby zamezil kolapsu

Zelený marxistický přístup

- Proti-argument: Přírodu lze korektně nacenit (např.: obchod s povolenkami CO₂)
- Proti-proti-argument: 1. Cena emisí je ve skutečnosti příliš nízká (mohla by být vyšší), 2. Nemůže být vyšší – žádný z top 20 nejšpinavších sektorů by nebyl ziskový, kdyby se všechny environmentální náklady zahrnuli do cen

Centristický přístup

- Mnohem blíže k neoliberalismu – kapitalismus musí být regulován aby mohl fungovat, musí být sám od sebe zachráněn
- Příklad: Korporátní inverze

<http://www.cc.com/video-clips/ehvwjx/the-daily-show-with-jon-stewart-inversion-of-the-money-snatchers>

Centristický přístup

- ‘When does this end ... They just want, and want, and want, with no concern...’
- **Překlad:** [Kdy to skončí... Oni jen chtějí a chtějí a chtějí a neberou žádné ohledy...]
- Čím se tahle věta liší od marxistické perspektivy?

Centristický přístup

- Obamova regulace (2016): Proti „sériovým obracečům“ – nehledí na poslední 3 roky po sloučení, aby se definovala velikost zahraniční společnosti – jestli po sloučení původní americká společnost vlastnila nejméně 80 % sloučené firmy, je považována za americkou, jestli 60 %, následují restriktce – Pfizer zrušil svoje slučování

Obamova regulace

- Zamezuje „Vyvádění zisků“ (Matka v zahraničí půjčí peníze americké dceři, daň se obejde prostřednictvím úroku – Obama: úroky [odpočitatelné] se mění na dividendy [neodpočitatelné])
- Protiargument: Je to příliš papírování v hodnotě 15 M\$ pro korporace, které musí prokázat, že jejich půjčky jsou pouze půjčky

Obamova regulace

- Duben 2017: Trump: tyto regulace „zvýšili daňové břemeno, zamezili ekonomickému růstu...“ Trump nařídil prozkoumání daňové regulace (proti své kampani, ve které chtěl zamezit korporacím aby odcházeli pryč)

Obamova regulace

- Říjen 2017: Federální soud v Texasu prohlásil, že Obamova administrativa konala protiprávně (legislatura si vyžadoval čas na okomentování)
- Říjen 2017: Trump zachoval tuto legislativu. Ministr financí: „tyto regulace jsou potřebné proti vyvádění zisků do zahraničí.“

Trumpova daňová reforma

- Únor 2018: Trumpova daňová reforma měla zredukovat výhody z relokace korporací snížením daní v USA 35→21 %
- Taky: omezení úrovně do které můžou společnosti odečíst náklady na úroky a podíly ze zisku zaplacené zahraničním partnerům (pro některé korporace daň ↑2-4% pro jiné neutrální)

2018

- Říjen 2018: „Americké korporace do velké míry přestaly se sporným slučováním...“ ALE pořád převádí intelektuální vlastnictví do zahraničí, kde je příjem z něj zdaňován (65 % hodnoty technologií produkováných v Irsku bylo z amerických korporací)

2019

- Návrat Mylan, Allergan PLC
- Inverze jsou pořád mírně finančně výhodné, ale ne z reputačních důvodů
- Trumpova administrativa odstranila část Obamovi regulace dokumentování vnitrofiremních půjček

Bidenova kampaň

- 10 % daňová úleva pro korporace, které investují do zařízení a přinesou výrobu do USA
- 10% daňová přírážka (t.j. 10 % daně navíc k dani) na prodeje americkým zákazníkům od zahraniční sestry americké společnosti
- 21% → 28 % korporátní daň (ze zdanitelných příjmů)

Bidenova kampaň

- GILTI (Globální minimální daň z nehmotného majetku, např. patenty - Global Intangible Low Tax Income) 10,5%→21%
- Tvrdá pravidla proti korporátním inverzím
- 15 % daň z vykazovaného zisku (prijaté)